

POETİK DÜŞÜNCƏMİZİN BALAYAR SADIQI

Şadət CƏFƏROV

İqtisadiyyat elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, Azərbaycan və Rusiya Yazıçılar və Jurnalistlər Birliklərinin üzvi, Beynəlxalq Yazarlar Birliyinin üzvi

Söz çəmənin bildim, şəri gül-çiçək, Ruhumun dilində açdı hər ləçək. Uçdum qanadında ilham pərimin, Töküldü kağıza söz, ləçək-ləçək.

Ə.R.Xələfli

Əli Rza Xələflinin son vaxtlar bizim mətbəədə çap etdirdiyi kitablar sırasında "Şerhin poetik notları"nın xüsusi yeri olduğunu deməyə istər məzmun, əhatə etdiyi sənətkarlar, istərsə də, poliqrafik baxımdan bu kitabın nəşrini xüsusi hadisə hesab edərik. Müəllifin müraciət etdiyi söz-sənət adamları poeziyamızın müxtəlif üslublarının təmsilçisi olmaqla bərabər, həm də Azərbaycanımızın təbii coğrafiyasını da ehtiva edir.

Doğrudur, dünyada baş verən təbiət və siyasət kateklizmləri (çaxnaşmaları) insanların həyatına təsir etdiyi, hətta cəmiyyətdə formalaşmış münasibətləri belə dəyişmələrə məruz qoduğu kimi sənətdə də öz təsirini kifayət qədər göstərir. Bu da bir çox sənətkarların sənətdə yeni yol axtarışlarına gətirib çıxarır. Bir çox sənətkar poeziyanın ənənəvi yoluyla getmir. Özlərini ifadə üçün yeni formalara üz tuturlar. Amma elə sənətkarlar da var ki, həm yenilik axtarışındadır, həm də poeziyamızın ənənəvi dəsti-xəttini də qorumaqla dəyərli əsərlər yaradırlar. Bunlardan biri də görkəmli şairimiz, bizim cənub mirvarisinin yitirməsi olan Balayar Sadiqdir. O, həyatı kompleks halında görə bilir. Dərin müşahidəsi və ümumiləşdirmə bacarığı ilə təbiəti və cəmiyyəti vəhdətə qavrayır.

Söz belədir ki, ona nə qədər məsuliyyətli və hörmətli yanaşsan, o da səni bir o qədər ucaldar. Böyük Füzuli təsəddüfi demirdi: "Ver sözə əhya ki, tudağca səni xabi əcal, Edə hər saat səni ol uyqudan bidaş söz". Zənnimcə, Füzulinin bu hikməti elə Balayar Sadiq üçün də düsturdur. Həqiqətən, "Şerhin poetik notları" kitabında Balayar Sadiq haqqında verilmiş ədəbi-tənqidi düşüncələr, onun şair obrazını elə Füzuli babamızın verdiyi düstura uyğun bir sənətkar olduğuna layiq səviyyədə yaradılmışdır.

Müəllif haqqında yazdığı hər bir sənətkarı həm sənətində gördüyü kimi, həm də həyatda olduğu kimi bütövlükdə təqdim edir. Yazılar bizə imkan verir ki, sənətkarın həm portretini görə bilək, həm də onun yaradıcılıq

məzmununu lazımcı qavraya bilək: "Balayar Sadiq... Çatma qas, duru və parlaq göz, dalğalı saçlar... Ağzını açan kimi sözüne özüne yaraşan don biçmək və ən başlıcası, sözü yarpaq-yarpaq mənaya bükmək. Bu, Balayar Sadiqin şairliyinin görünən tərəfidir. Onun zəngin, az qala dünyanın yeddi min yeddi yüz yetmiş yeddi rənginə və hər rəngin də öz çalarına uyğun söz seçimi ilə təzahür edən poetik yaradıcılığı daima qeyri-adi obrazları ilə müşayiət olunur. Bəzən poetik örnəyi poetik hissədən, həyəcədən, obrazlı duyğudan ayırmaq asan olur və bu zaman təəssüf dolu bir təəssürat varlığı çulğayır. Sanki oxuduğun parça ona verdiyin hissədən, duyğudan ibarət imiş. Amma Balayarda belə deyil. Adına yaraşan bir sədaqətlə sözün dərinliklərinə doğru yerimcədən həmişə sabitqədəmdir: "Misra-misra daş atıram varaqların yuxusuna, Nə olaydı bu bəyaz gölün gözəllərində yuxu sına". Poetik duyğu şeririn içərisinə elə hopub ki, onu nasrlə də yazsan yənə də elə həmin gücdə olacaq, həmin gücdə özünü göstərəcək. Bu misraları oxuyanda gözələrimin önünə gəldi dərğün gölün sahilində dayanıb daş atırdı. Zəif dalğaların zərif halqaları daşın düşü-yü yerdən gölün kənarına doğru yayı-lardı. Beləcə, gölün dərğün yuxusu sınırdı. Sanki Balayarın şerirləri düşüncənin dərğünluğuna atılan daş kimi onu hərəkətə gətirir, dalğalandırır". Bu parçada nə qədər maraqlı müşahidələr var. Həm təbiət görünür, həm də şair görünür. Ən başlıcası, biz şairin özünü təbiətə qovuşmuş halda görür və onu bütövlüğü ilə dərk edirik.

Müəllifin düşüncəsinə görə insan daim hərəkətdə olduğu üçün cəmiyyət öz rəngarəngliyini qoruya bilir. Yeri gəldikcə, Ə.R.Xələfli canlı dildən aldığı hikmətlərlə fikirlərinə yeni mənalı qatır. Sanki düşüncələrini canlandırır. Bununla da yazı ətrafında oxucu cazibəsi yaradır.

İnsafən Balayar Sadiq həm təbiət etibarını qaynar düşüncə adamıdır. Belələrində deyirlər ki, civədir sanki, bir yerdə dayanmır. O həm də yaradıcılığında da çevikdir. Bir-birinin arxasına nəşr etdiyi kitablarında cəmiyyətin təzadlarını tam dolğunluğu ilə göstərir. Onun sanki bir amalı var. İnsanlar insanlığın nə demək olduğunu bilsinlər. Zənnimcə, bunu isbat üçün "Şerhin poetik notları" kitabının müəllifi tutarlı müqayisələr aparır, sərrast müşahidələrlə fikrini izah edə bilir: Balayar Sadiq çoxlu kitabların müəllifidir. Özü də onun hər bir kitabı ədəbi hadisə kimi diqqəti cəlb edir. Və məqalədə müəllif Balayarın yaradıcılıq yolunu göstərən kitabların da adını çəkir. "Balayarın kitabları adları ilə də oxucunu çağırır: "Ömrün gərayılı çağları" (2014), "Payız məktubları" (2016), "İslamın göz yazı" (2020)... Balayarın poetik ünvanından alimə üç kitab var. Bu kitablardan aldığım ilk təəssürat budur: nəinki hər kitab ayrıca yazı istəyir, hətta hər şerir ayrıca vəsfə layiqdir. Ömür vəfa etsə...". Beləcə, müəllif bu kitabların adlarını çəkməklə öz məsuliyyətini də yada salır. Yeni bu kitabların hər biri həm məzmun, həm də bədii keyfiyyətlərinə görə o qədər dəyərlidir ki, ümumiləşdirmə aparmaq əhsaslızlıq olardı qənaətinə gəlir.

Ə.R.Xələfli "Şerhin poetik notları" kitabında Balayara həsr olunmuş yazısını müəyyən növbələr üzrə qruplaşdırır. Təqribən həmin mövzular ad

çəkilən kitabları da əhatə edir. Birinci mövzu belədir: "Sözün gərayılı çağında şairin titrəyən duyğuları". Balayarı digər şairlərdən fərqləndirən əsas cəhəti müəllif onun orijinal obrazlara müraciət etməsi ilə bağlayır.

Doğru deyir şair, mənəzələr canlı şəkildə göz önünə gəlir. Elə bil ki, tu-fanlı bir dənizdə ezmə hərəkətindən qalmaq bir gəmini görürsən. Nadir təbiət təsviri ilə göz oxşayan rəssam əsərini görürsən.

Belə məqamlarda hərdən düşünürəm. Bizim tənqidçilər bəzən bədii əsərləri təqdim edərkən o qədər terminlərdən, nəzəri düşüncələrdən istifadə edirlər ki, yazı oxunaqlı olmur. Amma Ə.Xələflinin Balayar haqqında yazdığı qeydlər cazibəsinə görə oxucunu öz üzərində tutub saxlaya bilir.

Müəllif birinci olaraq "Ömrün gərayılı çağları" kitabına müraciət edir. Bu kitabda şairin yaşadığı iztirabları, eyni zamanda onun ilham mənbəyi olan təbiəti nə qədər aydın görürkə, cəmiyyətin ziddiyyətlərini də qara və ağ tərəfləri ilə birgə görə bilirik. Kitabın müəllifi Balayarın yaradıcılığında insan ömürlərinin nə demək olduğuna cavabı da axtarır və bütün aydınlığı ilə görə bilir: "Bütün ömürlərin keçdiyi birca ağ qapı var; bu da insanın haqqı olan sonuncu geyəcəyi palatla keçdiyi qapıdır. Və elə buradaca qapıdan, yəni o qapıdan ki, bütün insanların ömür-ömrü keçə bildiyi qapıdan fərqli bir qapı da diqqətə çəkir. Bu da böyük insanlıq, ləyaqət qapısıdır. Qorxmazlıq, haqiqəti qoruya bilmək qapısıdır, haqqın tərəfində durmaq qapısıdır. Ancaq təəssüf ki, hər kəs taledən ömür payı almış bütün insanlığın ümumi ağ qapıdan keçə bildiyi halda, bu dünyadakı özünün ixtiyarında olan qapıdan keçə bilmir. Amma şair bunu bir başa demir. Hər çiynin üstündə dayanan başdan söz açır. Bəzi şəxsiyyət adlanan məhək daşına çəkir. Və bu zaman məlum olur ki, hər baş papaq qapıdan keçə bilmir. Xalq arasında söz var deyirlər papaq təkə baş üçün isti-soyuqdan ötrü deyil, papaq şəxsiyyətin təyinedicisi olaraq mənəviyyət ölçüsüdür". Müəllif Balayarın maraqlı obrazlarına müraciət edərək diqqətini çəkən, ruhunu sarsıdan obrazların açımı ilə düşüncələrinə davam edir. Balayar deyir ki, başdaşlar daş qılıdır, asılıb torpaq qapıdan. Həm orijinaldır, həm də maraqlıdır. Şairin başdaşını daş qıl hesab etməsi istər-istəməz insanı düşündürür. Həqiqətən biz insanın son məksəni olan yerlərə yolumuzu salanda təkə adlara yox, daşlar üzərindəki yazılara yox, həm də ümumi şəkildə elə daşlara diqqət kəsilirik. Daşların nə demək istədiyini düşünürük. Bu yerdə Xələflinin tarixə müraciəti də maraqlıdır: "Teymurləngin məzarının açılması - daş qılın torpaq qapıdan götürülməsi türk mifoloji düşüncəsində böyük bədbəxtliyə səbəb ola bilər fikri hələ qabaqcadan vardı. Çingiz Xanın məzarını axtarırlar. İndi də uezə türküstən, monqol çöllərində belə bir fikir dolur ki, Çingiz xanın məzarını tapıb açmaq dünyanı fəlakətə üz-üzə qoyar. Bu əslində insanlığın üçün xəbərdarlıqdır. Çox təəssüf ki, erməni vandalları işğal etdikləri ərazilərdə qəbirləri vandallığa məruz qoyublar. Qəbirlərin ətrafına sapələmiş kəllələrin ağaran dişləri düşməne öz istehzasını göstərir. Yeni tez-gec cəzani alarsan. Azərbaycan ordusu torpaq altına köçmüş olanların vandallara istehzasını

haqiqətə çevirdi. Zənnimcə Balayar Sadiq dünyaya, insanlığa elə bu haqiqəti xatırladır. Ümumi bəşəri qanunlar var onu pozmaq olmaz; bəlkə də şair missiyasının təkə vətəndaşlıq yox, həm də insandaşlıq mövqeyi elə budur". Beləliklə, ədəbi-tənqidi düşüncələrin müəllifi şairin poetik axtarışlarının açdığı düşüncə çıxır ilk gedərək, onun insanlığa aşılamaq istədiyi fikir və düşüncələrin oxucu üçün nə demək olduğuna imkan yaradır. Bu yerdə onun öz həyat yoluna nəzər salması da təbiidir.

Şair də insandır, hər bir insan üçün yurdun nə demək olduğu göz önündədir. Yəni, torpaq və yurd ağrıları Azərbaycan xalqı son 30 ildə tarixin ən dəhşətli mənəzəsi kimi yaddaşında yaşadıb. Həsrətin ağrıları öz varlığında çəkilir.

"Şerhin poetik notları" kitabının müəllifi bütün yazılarında Qarabağın taleyini ön plana çəkir. Balayar Sadiqin də bəşəri ağrıları elə Qarabağ ağrılarıdır. Yəqin ki, elə bu səbəbdən həyatının müəyyən çətlərini yaddaşından alır və yazıya gətirir: "Bütün mənələrdə insanın doğulub böyüdüüyü yurd, məkan yaddaş qaynağıdır. Şair yaddaş qaynağına istinadən oxucunun düşüncəsi ilə safır eda biləcəyi məkanların hamısını nəzərdə tutur". Balayar Sadiq də əgər öz yazısında yurd ifadəsi işlədirsə, onda şeririn məntiqi davamı olaraq yurd anlamına xüsusi məna verə bilər. İnsanın doğulub böyüdüüyü yer də, ananın qucağı da və demək, elə yaddaş da vətən mahiyyəti kəsb edir. Müəllif yeri gəldikcə, Balayarın şeirlərindən istifadə edir, onun maraqlı obrazlarını sözə çəkir.

Müəllifin düşüncələrində gəldiyi qənaət təsdiq edir ki, Balayarın uğuru ömür yoluna verdiyi məna ilə daha çox bağlıdır. Yəni, o nədən yazırsa, yazsın insanın taleyini əsas götürür. Bu tale yolunun fonunda insanı obraz kimi canlandırır. Onun düşüncələri ilə yaranan obrazlar ana, bacı, qardaş, ata, şəhid, səhid övladı, şəhid məzarları - hamısı bizə doğmaladır.

Şairin əsas missiyalarından biri də budur ki, o, insana özününkülərdən başqaları da doğmaladırsa bilsin. Balayarın yaratdığı poetik örnəklərdə təqdim olunan obrazlar o qədər isti və hərəkətli dir ki, biz onları özümüzdə doğma bilirək. Bəzən Balayar o qədər məzmunlu, məna yüklü obrazlar yaradır ki, onların açımı üçün az qala ayrıca məqalələr yazmalı olursan. Onun yaradıcılıq yolunu obrazlar silsiləsi də adlandırmaq olar, sanki hər obraz bir poetik örnəkdir. Bu örnəklər öz parlaqlığı ilə istər-istəməz işığa dönür və ətrafın nəzərlərini özünə yönəldir.

Müəllif Balayarın poetik əsərlərini uca dağların zirvələrinə bənzədir. Bundan sonra müəllif "Qan" poemasının adını çəkir. "Yol", "Başdaş", "Edam günü", "Bir ovuc yaddaş torpağı", "Zindan görüşləri"... kimi əsərləri haqqında maraqlı fikirlər söyləyir. Və çox maraqlı bir məntiqə sözünü bitirir: "Balayar Sadiqin poeziyası dilbilməzləri də dile gətirmək gücündədir". Mən də raziyəm bu fikirlə. Çünki dəyərli poetik əsər insanı sükunət halından çıxarır, onu düşünməyə vadar edir və nəhayət, danışıdır. Söz deməli olursan, fikir bildirməli olursan, axır ki, şairlə mübahisəyə girirsən, nəhayətde isə onunla razılışırsan.

(Davamı 11-ci səhifədə)

POETİK DÜŞÜNCƏMİZİN BALAYAR SADIQI

(Əvvəli 10-cu səhifədə)

Kitabda Balayar Sadiqin yaradıcılığı ilə bağlı ikinci yazı "Səssizliyin simfonik ahəngi" adlanır. Göründüyü kimi, müəllif bu obrazlı ifadəni də Balayarın yaradıcılığının təsiri altında işlədir. Demək, elə insan hissələri, duyğuları var ki, səssizlikdə simfonik musiqi təsiri bağışlayır. Biz səs eşitmirik, amma ruhumuzla, varlığımızla, sanki simfonik musiqi dinləyirik. Xələfli bu məqama belə deyər verir: "İnsanla təbiət arasında səssiz bir bağlaşma var; deyəsən insanın ruhi aləmi təbiətin dilini daha yaxşı bilir. Və insan mənəvi mühitini təbiətin dəyişmələrinə uyğun ahəngə tənzimləyir. Görünür, bu daha çox yaş və həyatın gətirdiyi təsirlərlə daha çox bağlıdır".

Məlum olduğu kimi insan ömrü axar çay kimidir. Yaşadığın an həmin andan sonra təkrar olunmur. Yeni zamanın anları özü ilə yeni məzmun gətirir. Ona görə də biz 50 yaşda olan insanla 55 yaşda olan həmin insanı eyni mahiyyətdə görə bilmərik. Hətta eyni cür görmək görüntüsü olsa belə, bu yalnız formaldır. Ə.R.Xələfli "Şərhin poetik notlarında" Balayarın ömür yolunun məzmunca dəyişməsinə onun müşahidə imkanlarının genişlənməsi kimi xarakterizə edir. Şair yaşdan-yaşa dəyişdikcə, demək, kitabdan da kitabla dəyişir, əsərdən də əsərə dəyişir. O, yaradıcılığının ən qaynar dövrünü yaşadı. Bu mərhələdə onun yaratdığı əsərlər həyatın ağrı-acılarını, itkilərin gətirdiyi dərdi, kədəri kifayət qədər dərk etmiş olur. Söhbət 50 yaşını ötmüş şairdən gedir. Zənnimcə, Xələflinin bu məqamla bağlı qeydləri də Balayarın şair obrazını dərk etməkdə oxuculara köməkçi olar: "Balayar Sadiq ömrün ekvator xəttini beş il əvvəl keçib, axı insan düşüncəsində ömür yüz il hesablanır. Çünki 100 il ərzində hər kas həm özündən əvvəlki nasillərə təmasda olur, həm də özündən sonrakı bir neçə nəslə görə bilir. Və zənnimcə o da təsadüfi deyil ki, Balayar Sadiqin son kitablarının üz qabığında xəzən rənglərinin üstünlük təşkil etməsi də elə müəllif ovaqatından irəli gəlir. Əgər əsasən kitabların üz qabığının rəng çalarlarını müəllif zövqünün təsiri ilə bağlayırıqsız, bir az da qənaətimizə yaxınlaşmış oluruq". Müəllif burada maraqlı ifadələr işlədir. Ömrün 50 yaşını ekvator xətti adlandırır. Doğrudan da, axı insan yaşadıqca həyatın gözəlliklərini daha yaxından dərk edir. Ona görə də ömrü bacardıqca mənəvi yaşamağa daha vacibdir. Ümumiyyətlə, Xələfli yaradıcı insanların həyatının mənasını elə yaradıcılıqda görür. Çünki insanın əməlinə başqa onun qeyri-izi yoxdur. Yaradıcı adam da öz əsərləri ilə xatırlanır, yaddaşda qalır.

Ə.R.Xələfli "Şərhin poetik notları" kitabında Balayar Sadiqin "Payız məktubları" (2016) kitabına xüsusi yer ayırır. Və bu kitabda olan əsərlərin janrı və üslub xüsusiyyətlərinə də diqqət yetirir. Məlumdur ki, Balayar Sadiq həm də görkəmli sonet şairidir. Sonet isə Avropa janrı kimi məşhurdur. Müəllif Balayarın sonetlərinə diqqət yönəldir: "Balayar Sadiqin sonet çəmənzarında ilk çələng elə "Payız məktubları" adlanır. Yəni kitabın adı ilə ədadaş təşkil edir. Başqa müəlliflərin də qeyd etdiyi kimi "poetik düşüncənin orijinallığına və tərəvatına görə" Balayar Sadiqin sonetləri ümumiyyətlə onun ümumi poetik cəzibəsinin əsas

elementi kimi diqqəti cəlb edir. Çünki onun hər bir xitabı, müraciət etdiyi hər bir ünvanı həm də bizə doğmadır. "Payız məktubları" çələnginin ilk sonetində xitab "Bənövşə gözlüm" adlanır. Şair üçün ünvan tutduğu bənövşə gözlünün bir payız günündə fəslə dəyişik salıb deməzdim. Məhəbbəti, sevgisi ilə təzədən çiçəkləməsi yeni ümidlərdən, yeni arzular fəslindən xəbər verir". Maraqlıdır ki, Balayar Sadiq sonetin bütün forma tələblərinə dəqiq

əməl etməklə onu Azərbaycanlaşdırmaq, milliləşdirmək yolunda da böyük xidmətləri olan şairdir.

Mən bilmirəm bir avropalı şair öz sevgilisinə "Bənövşə gözlüm" deyə bilərmə? Balayar Sadiq hətta qarğıışı belə elə ustalıqla işlədir ki, onu alqış kimi görə bilərik. Bütün bunlar sonetin sətir formata tələblərinə elə uyğunlaşdırılır ki, biz sanki milli ruh daşıyıcısı olan poetik yaddaş örnəyi ilə qarşılaşıırıq. Yazıda çox dəyərlə bir sonet olduğu kimi oxucuya təqdim edilir:

*Bir misra yaxın gəl, bənövşə gözlüm,
Sənsizlik bələnsin sənin ətrinə.
Bir ömür arxanca qaçan qəlbimin,
Ta dəymə qəlbimə, Allah xətrinə.*

*Məhəbbət qoxulu ayaq izlərin,
Sən keçən yolların təbəssümüdür.
Saralıb ömrümün biçənləri,
Hələ də könlümdə yer mövsümüdür.*

*Şam kimi əridi bəxt yavaş-yavaş,
Bir məzar başına iməkləyən daş,
De, kimin səsi, kimin sözüdü?*

*Əcəl çox başlara yaxıbdır xına,
Baxma güzgülərin aydınlığına,
Güzgülər ölümün cavabı üzüdür.*

Göründüyü kimi, şair özünün bənövşə gözlüsünə "sənsizlik bələnsin sənin ətrinə" deyir. Formal olaraq ilk baxışdan bu misrada bir qarğıış var. Çünki "sənsizliyin" özü bir ayrılıqdan xəbər verir. Aynılıq olan yerdə həsrət var, dərd var, kədər var. Amma şair ifadəni elə sərrast işlədib ki, biz burada bir vüsəl şirinliyi də duyuruq.

"Şərhin poetik notları"nda Balayarın sonetləri diqqətlə nəzərdən keçirilir. Onun oxucu yaddaşına, varlığına sirayət edən maraqlı obrazları elə kitabın məramına uyğun olaraq, şərhin poetik notları kimi varlığımıza hopur.

Xələfli Balayar haqqında düşüncələrinə davam edir və bu zaman şairin cəmiyyətin daxilində yaşanan problemlərə də diqqəti yönəldir. Əslində şair elə cəmiyyət uğrunda savaşıdır. Sözü ilə, sənəti ilə cəmiyyətin qarşılaşdığı problemlərin həllinə yardımçı olmaq istəyir. Müəllif yazır: "Balayar

bəxtin şam kimi əriməyi ilə öz deyimini canlı dilin yaratdığı obrazların cərgəsinə qoşa bilir. Yaxud "bir məzar başına iməkləyən daş" ifadəsi nə qədər təsirlidir. Hər halda Balayar "güzgüləri" ölümün cavabı üzünü adlandırır. Mən sonetin forma xüsusiyyətlərindən danışmaq istəməzdim. Birinci sonet çələnginin sonuncu misrası həyata yüksək inam tələbi ilə oxucunun varlığına yığılmış payız duyğularına bir yaşamaq ovağı bəxş edir". Bir sözlə, Xələflinin bu şərhindən də göründüyü kimi Balayar daim cəmiyyətin içərisindədir, cəmiyyətin ağrıları ilə yaşayır, insanların dərdini özünüki bilir. Qocalar evindən danışır. Gözlərindəki işığın şam kimi əriməyini, kiminsə yolunu gözləməyini diqqətə çəkir. Bütün bunlar insanları dərdləndirir, ağrılandır.

Məlumdur ki, Qarabağ savaşı çələbə ilə başa çatdı, bu bizi sevindirir. Amma həm də şəhid yarıları ilə varlığımızda əbədi yaşayacaq bir tarix oldu.

"Şərhin poetik notları"nda Balayarın şəhidlərə həsr olunmuş sonet çələngi də diqqətlə izlənilir. Onun bu çələngdə verilmiş sonetlərində vətən və şəhid anlayışları bir-birinə qovuşur və ayrılmazlıq motivi yaradır. Burada Balayarın bir soneti də təqdim olunur: *Bir oğlun dönmədi döyüşdən, Vətən,
Bir alın yazısı torpağa düşdü.
Qorqud qopuzunda əridi bir tel,
Səngərdə bir əsgər yeri üşüdü.*

*Daşların ovcunda qan çiçəkləndi,
Şəhid ətri gəldi "oğul" sözündən.
Kövrək-kövrək endi mələklər,
Cavan bir hünərin öpdü gözündən.*

*Bir gün çiçəkləyər çiçəklərin də,
Həsrət qoxusu var: ləçəklərində,
Könlünə qəm qonmuş güllümsən, Vətən.*

*Döyüş nəğmələri yollara çıxsın,
Zəfər müjdələri alını süxsün,
Şəhid arzusu tək güllümsə, Vətən!*

Bu şəirdəki misralar öz məntiqi ilə Xələflinin qeyd etdiyi kimi sanki hokmlə deyir ki, "Hər bir şəhidi tanı, hər bir şəhidi axıracan tanı". Hər halda, Balayarın özünün də dediyi kimi növbəti sonet çələngi də bizi ruhumuzun qanadlarına alır, elə bil ki, şəhidlərin ruhlarının dolaşdığı ucalıqlara aparır, bizim əbədi borcumuzu yaddaşımıza gətirir.

Balayar Sadiq sonet çələngləri yaratmağın ustasıdır. Xələfli onun çələnglərinin adlarını çəkməklə bunun həqiqət olduğunu bir daha bildirir. "Ömrün dan yerinə məktublar", "Özümə məktublar", "Dərd simfoniyası", "Tənhalıq rəngləri", "Səngər məktubları" kimi sonet çələnglərinin adları da göstərir ki, Balayar hansı məzmununda yazır və hansı düşüncələrlə yaşayır. Xələfli bu qeydlərinin sonunu belə bir esse ilə bitirir: "...Və bir də xəzən rənglərinin sonet ruhunun nə qədər canlı olduğunu təkrar xatırlatmağa dəyər. Bu rənglər insanla payız dilində danışmaq gücündədir. Və öz içərisində klassiklərin dediyi kimi ölüb getməkdə olan təbiətin öz içindən doğulan bahardan xəbər verir. Bu yaşamağa çağırırdır, həyat ikisidir. Dünyanı, insanları, həyatı sevməyə çağırır poeziyanın ən ümdə, ən vacib missiyasıdır, bərcudur. Deyəsən, şairlik də elə budur... Sev ki, seviləsən və dünyanın, həyatın dəyərlərini biləsən". Hər bir sənətkarın yaradıcılığı cəmiyyət üçün güzgü effektidir, deyənlərin qənaətinə mən də şərikəm. Əgər sənətkarın yaradıcılığında bizi düşündürən

problemləri görür, bizi incidən ağrıları hiss ediriksə, demək, söz özünün güzgü missiyasını yerinə yetirmiş olur.

B.Sadiq təbiət etibarini elə cəmiyyətə çox doğma sənətkardır. Onun sevilməsinin bir əsas səbəbi də özünün insanlara sonsuz sevgi bəsləməsidir. Axı sevgilər insan həyatının cazibə qüvvəsidir.

Hərdən mətbuatda, ayrı-ayrı tədbirlərdə ədəbiyyatı, sözü, poetik əsəri başa düşməyən, qiymətləndirə bilməyən adamlar olur ki, həyat hadisələrinə bədiyi yanaşmanı az qala həqarətlə qarşılayırlar. Belə də deyənlər tapılır ki, nə qədər şair olar, nə qədər şeir olar. Axı kimə lazımdı bu qədər şeir kitabları, bədii əsərlər...

Onlar unudurlar ki, əgər bədii düşüncə məhsulları olmasaydı, insanların mənəvi mühitləri eybəcərləşər, cılızlaşar, yaxud insanlar təbiət etibarını elə yurttıya çevirərdilər.

Əsrlər boyu insanlar Nizamini oxumaqla həyatı sevmək dərsi alıblar. Füzulinin qəzəllərini ifa edən xanəndələrdinlədikcə ruhumuz, varlığımız necə saflaşır, qəlbimiz necə gözəl hissələrlə dolur. Vətənin eczakər təbiətini, gözəlliyini, özəmətinə duymaq üçün Səməd Vurğunun "Azərbaycan" şeirini dinləməyə bəs edərdir. Yaxud, Cəfər Cabbarlının "Ölkəm" şeirini oxuyan Bülbülü dinləməkdən kim zövq almır ki?..

Müasir Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli şairləri sırasında Balayar Sadiq də özünəməxsus yer tutur. Onun köüllərə saf duyğular aşılaraq şeirlərini oxuduqca sanki təzələnsən. Ruhun qanadlanır. Kiməsə yaxınlıq etmək istəyirsən, kiminsə könlünü sevindirmək üçün bir xoş təbəssümlə onu mükafatlandırırısan.

Əli Rza Xələfli "Şərhin poetik notları" kitabında Balayar Sadiqə kifayət qədər bədiyi yer ayırır. Mən ayrı-ayrı tədbirlərdə Balayar Sadiqə çox dinləmişəm, onun lirik ovaqlı şeirlərini, duyğuları həssaslıqla ifadə edən sonetlərini sosial şəbəkədə də oxumuşam.

Bizim cənub bölgəsinin sözsə, sənətə könlü vermiş olan sənətkarları çoxdur. Onların ədəbi yaradıcılıqları, sənət yollarının özünəməxsusluqları haqqında görkəmli ədəbiyyatşünas alimlərin də yazılarını oxumuşam. Xüsusilə yorulmadan yazıb-yaradan filologiya elmləri doktoru, professor Vaqif Yusiflinin təhlilləri həmişə könlümə olub. Eləcə də professor Yadulla Ağazadənin müasirlərimiz olan şairlər haqqında yazıları, səmimiyyəti, elmi təhlilləri ilə həmişə diqqətimi çəkib.

Ə.R.Xələflinin "Şərhin poetik notları" kitabını nəşrə hazırlayanda Balayar Sadiq haqqında qeydləri də maraqla oxudum. Onu da deyim ki, Xələfli ədəbi-tənqidi yazılarında hər bir sənətkarın təbiətinə uyğun bənzətmələr seçir. Elə müqayisələr yaradır ki, onun düşüncələri ayrı-ayrı hissələrinə görə ədəbi-fəlsəfi essələr təsiri bağışlayır.

"Şərhin poetik notları"nda Balayar Sadiqə həsr olunmuş ədəbi-tənqidi məqalələr silsiləsinin üçüncü yazısı "Sözün Lənkəran səhnəsində" adlanır. Onu da deyim ki, Xələflinin yazıya başlıq qoymaq məharəti danılmazdır. Elə bu başlığın özü də sərrastlığın, fikir aydınlığının və orijinallığın göstəricisi bir oxucuda maraqlı doğurur. Bu esse düşüncələr yazısının əvvəlində Xələfli çox maraqlı bir müqayisə ilə sözüne başlayır.

(Davamı var)